

УЧАСТЬ БЕНЕФІЦІАРА ТА СТЕЙКГОЛДЕРА У КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ І ДОСЯГНЕННЯ КОНСЕНСУСУ ІНТЕРЕСІВ БІЗНЕСУ, ОСВІТИ, НАУКИ І ДЕРЖАВИ

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Анотація. У науковій праці досліджено нинішній стан інноваційної сфери України та запропоновано заходи щодо стимулювання комерціалізації інноваційної діяльності за участю стейкголдерів та бенефіціарів. Сучасні ринкові умови потребують реалізації дієвих механізмів соціально-економічних перетворень, тому вирішального значення набуває саме активізація інноваційних процесів. Необхідність стимулювання комерціалізації інноваційної діяльності та пошуку шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності та стійкого економічного зростання стає першочерговим завданням в умовах розбудови національної інноваційної системи України.

Ключові слова: бенефіціари; стейкголдери; наука; бізнес; інноваційна діяльність; інноваційний розвиток; інноваційний процес; комерціалізація результатів інноваційної діяльності.

PARTICIPATION OF BENEFICIARY AND STAKEHOLDER IN COMMERCIALIZATION OF PROCESSES AND ACHIEVEMENT OF CONSENSUS OF INTERESTS IN BUSINESS, EDUCATION, SCIENCE AND STATE

Abstract: The scientific work examines the current state of the innovation sphere of Ukraine and proposes measures to stimulate the commercialization of innovation with the participation of stakeholders and beneficiaries. Modern market conditions require the implementation of effective mechanisms of socio-economic transformation, so it is crucial to intensify innovation processes. The need to stimulate the commercialization of innovation and find ways to transform scientific potential into a resource to ensure competitiveness and sustainable economic growth is becoming a priority in the development of Ukraine's national innovation system.

Keywords: beneficiaries; stakeholders; science; business; innovation; innovation development; innovation process; commercialization of the results of innovation.

В умовах глобальних викликів особливо актуалізується проблематика взаємодії учасників інноваційного процесу. Особливу роль у провадженні інноваційної діяльності грають стейкголдери та бенефіціари.

Так, мале і середнє підприємництво (МСП), здійснюючи свою інноваційну діяльність, реалізують свої стартап-проекти або діють як стартап-компанії, мають певні переваги перед великими підприємствами у провадженні інноваційної діяльності, серед яких варто виділити наявність безпосередніх контактів зі стейкгольдерами та бенефіціарами [1, с.55].

Припускаємо, що в разі реалізації великих інноваційних проєктів бенефіціарами можуть бути суб'єкти великого підприємництва, а у випадку невеликих інноваційних проєктів — суб'єкти мікропідприємництва та середнього підприємництва. Зауважимо, що бенефіціар (від фр. *benefice* — прибуток, користь) — це особа, яка отримує прибуток від власних активів, тобто отримує вигоду. Зазначимо, що у законодавстві України відсутнє визначення терміна «бенефіціар». Серед численних вигодонабувачів у бізнесі прийнято виділяти кінцевого бенефіціара (ст. 64-1 ГК України, ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-ІХ).

Сучасні ринкові ризики і стрімкі процеси інтернаціоналізації та глобалізації створюють такі умови, за яких суб'єкти господарської діяльності змушені взаємодіяти з широким колом зацікавлених сторін — стейкгольдерами, одним із ключових з яких є держава, і приймати рішення, які б максимально враховували їхні інтереси [2].

Стейкголдерами компанії є всі особи або групи осіб, які є об'єктами або суб'єктами діяльності та політики компанії як на місцевому, так і глобальному рівнях. Стейкголдером вважається будь-яка особа або група осіб, що впливає на діяльність організації або відчуває на собі вплив цієї діяльності, а також будь-яка особа або група осіб, які можуть допомогти в розробці пропозицій щодо підвищення комерційної та суспільної ефективності підприємства [3, с.152].

Зазвичай виділяють *зовнішніх та внутрішніх стейкголдерів*, зокрема, у сфері інноваційної діяльності, до зовнішніх відносять МОН України (у тому числі Директорат науки та інновацій), Мінекономіки України, Міністерство цифрової трансформації України як центральні органи виконавчої влади, які покликані формувати та реалізувати державну політику у сфері інноваційної діяльності, національні та міжнародні громадські організації, соціальні мережі тощо, до внутрішніх доречно віднести ІТ-компанії, ЗВО, які здійснюють наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність і проводять міждисциплінарні дослідження тощо.

Через партнерство державних і бізнесових структур досягається розвиток виробничої, соціальної та інноваційної *інфраструктури*. А за активної участі бізнесу відбувається підвищення ефективності використання державної власності та бюджетних коштів, а також стимулювання приватного сектору до розвитку підприємницької активності у сферах, які мають найбільший потенціал економічного зростання. Від ефективності *відносин держави та бізнесу* залежить ступінь відповідності корпоративних соціальних інвестицій як запитам самого бізнесу, так і інтересам розвитку країни [2].

Як наочний успішний приклад наводимо, що Європейський союз надає підтримку *європейським МСП* у різних формах, таких як *кредитні гарантії, компенсації витрат на виплату відсотків за позиками, інвестиції в акціонерний капітал*. Фінансові важелі підтримки МСП закладено в бюджеті ЄС, причому їх точний обсяг установити доволі важко, оскільки *комплементарне фінансування бенефіціарів* можуть отримувати не лише за спеціально призначеними програмами (мікрокредитування, інвестування і кредитного гарантування Європейського інвестиційного банку та Європейського інвестиційного фонду, СІР (2007–2013 рр.), COSME (2014–2020 рр.)), але й за рамковими програмами розвитку науки і технологій (Сьома рамкова програма (2007–2013 рр.), Горизонт-2020 (2014–2020 рр.)), інструментами підтримки регіональної конвергенції Європейського фонду регіонального розвитку; соціальними ініціативами Європейського соціального фонду [4]. Наразі почалася Програма «Horizon Europe», яка діятиме протягом 2021–2027 р.р.

Підприємства для реалізації проектів мають можливість залучати *партнерів, інвесторів*. Очікуваним наслідком при *трансфері технологій* є дохід від реалізації нового продукту на ринку. Але щоб реалізувати цей новий продукт, його ще потрібно створити, провести наукові дослідження тощо. Зазвичай у процесі трансферу технологій завжди *недостатніми є обсяги фінансування*.

Зокрема, необхідно отримати *фінансування* для: придбання наукового обладнання та матеріалів центрами колективного користування науковим обладнанням для проведення наукових досліджень; виконання та реалізації закладами вищої освіти, суб'єктами малого і середнього підприємництва та науковими установами наукових, науково-технічних робіт і наукових, науково-технічних проектів; надання підтримки суб'єктам господарювання, спрямованої на відшкодування витрат на проведення техніко-економічного обґрунтування науково-технічних проектів у сфері наукових (науково-технічних робіт) і витрат на підтримку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за результатами конкурсного відбору науково-технічних проектів суб'єктів господарювання, що потребують проведення техніко-економічного обґрунтування.

У постанові КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02. 2002 р. № 153 теж згадується термін «*бенефіціар*». Ця постанова визначає процедуру залучення, використання та моніторингу *міжнародної технічної допомоги*, в тому числі державної реєстрації, моніторингу *проектів* (програм), акредитації виконавців (юридичних осіб-нерезидентів), реєстрації представництва донорської установи в Україні.

Але необхідно зазначити, що при *залученні міжнародної технічної допомоги* забезпечується формування стратегічної програми як документа, яким на підставі результатів аналізу проблем *соціально-економічного розвитку України* визначаються *пріоритетні напрями техніко-економічного співробітництва* (економічні, фінансові, соціальні, правові, технічні та екологічні) між партнером із розвитку та Україною.

Актуальним на сьогодні є обґрунтування механізмів розвитку *міжнародного науково-технічного, техніко-економічного співробітництва з іноземними державами* та напрямів адаптації їх досвіду у практику трансферу технологій України. Основними глобалізаційними чинниками, що

зумовлюють зазначену тенденцію є *глобальна* інтернаціоналізація науки і техніки, становлення глобального науково-технічного простору та співробітництво компаній у інноваційній сфері, що супроводжується перехресним ліцензуванням. Розвиток міжнародного ринку технологій і поглиблення глобалізаційних процесів у сфері науки та технологій супроводжується тенденціями до уніфікації законодавства у сфері захисту інтелектуальної власності у регіональному і всесвітньому масштабі [5].

Розвиток інформаційного суспільства і становлення у його межах інформаційної економіки активізує *інтерес бізнесу* до результатів *прикладних наукових досліджень*. Тому доречним є формування таких моделей комерціалізації, які б передбачали *активне залучення всіх елементів спіралі Quadruple Helix* — *суб'єктів секторів вищої освіти, підприємництва, держави та суспільства* (як споживача якісних освітніх послуг і вторинного бенефіціара). Більше того, ефективна модель *комерціалізації результатів наукових досліджень* має охоплювати процеси, що реалізуються на глобальному, національному та локальному рівнях. Саме за таких передумов можливе досягнення високої результативності комерціалізаційних процесів і досягнення консенсусу інтересів бізнесу, освіти, науки і держави [6].

Таким чином, завдяки участі *бенефіціарів та стейкхолдерів* можливе досягнення високої результативності комерціалізаційних процесів і досягнення консенсусу інтересів бізнесу, освіти, науки і держави тому, що без належної підтримки не буде отримуватися той результат, який очікується при здійсненні науково-технічних розробок, виконанні фундаментальних і прикладних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Григорук П. М., Пайонк О. П., Савчук О. П., Хрущ В. О. Характеристики процесів формування та реалізації інноваційного потенціалу малих та середніх підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 6. С. 54–62.
2. Захаркін О. О. Стейкхолдерський підхід до державно-приватного партнерства в управлінні інноваційною діяльністю підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 5. С. 85–89. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/5_2017_ukr/18.pdf.
3. Аммарі А. О. Класифікація стейкхолдерів на основі взаємних очікувань. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 150–155.
4. Глебова А. І. Європейський досвід підтримки інноваційного малого і середнього підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. груд. (Вип. 2). С. 47–53. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/10.pdf>.
5. Козаченко Р. П. Міжнародний трансфер технологій в забезпеченні конкурентного розвитку країн: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2016. 245 с. С. 27. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.02/2016/diss_Kozachenko.pdf.
6. Холявко Н. І. Модель комерціалізації результатів наукових досліджень закладами вищої освіти України / Н. І. Холявко, Т. Л. Шестаковська. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економіка, управління та адміністрування*. 2018. № 3. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2018_3_12.

Розгон Ольга Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, м. Харків. *e-mail*: rozghon.o@ndipzir.org.ua

Rozghon Olha — PhD, Associate Professor, Leading Researcher, Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development, National Academy of Law Sciences of Ukraine